

MALMÖ HÖGSKOLA
Hälsa och samhälle

DJUR I ALZHEIMERS- OCH DEMENSVÅRDEN

EN LITTERATURSTUDIE OM POTENTIELLA
HÄLSOFRÄMJANDE EFFEKTER SOM DJUR
KAN ERBJUDA

DAVID SUNESSON
JENNY SVENSSON

DJUR I ALZHEIMERS- OCH DEMENSVÅRDEN

EN LITTERATURSTUDIE OM POTENTIELLA
HÄLSOFRÄMJANDE EFFEKTER SOM DJUR
KAN ERBJUDA

DAVID SUNESSON
JENNY SVENSSON

Sunesson, D & Svensson, J. Djur i Alzheimers- och demensvården. En litteraturstudie om potentiella hälsofrämjande effekter som djur kan erbjuda. *Examensarbete i omvårdnad 15 poäng*. Malmö högskola: Hälsa och Samhälle, Utbildningsområde omvårdnad, 2011.

I Sverige är demens den fjärde största sjukdomen och i världen förväntas nästan en fördubbling av incidensen ske till år 2030. Det är därför viktigt att finna alternativa, kostnadseffektiva behandlingsformer som är effektiva på denna specifika grupp. Syftet med studien var att undersöka djurs hälsofrämjande effekter i vården av individer med diagnosen Alzheimers eller annan demenssjukdom. En litteraturstudie gjordes där tio artiklar redovisas i resultatet. Djur inom Alzheimers- och demensvården visar på positiva effekter i form av minskad agitation och oro, ökad verbal förmåga, ökad kroppskontakt och kontaktsökande samt förbättrad nutrition hos dessa individer. Slutsatsen är att djur kan vara ett effektivt komplement i omvårdnaden av individer med Alzheimers eller annan demenssjukdom.

Nyckelord: Alzheimers sjukdom, beteende, demens, djurterapi, effekter, omvårdnad, verbal förmåga.

ANIMALS IN ALZHEIMER'S AND DEMENTIA CARE

A LITTERATURE REVIEW OF POTENTIAL
HEALTH EFFECTS THAT ANIMALS CAN
OFFER

DAVID SUNESSON
JENNY SVENSSON

Sunesson, D & Svensson, J. Animals in Alzheimer's and dementia care. A literature review of potential health effects animals can offer. *Degree Project, 15 Credit Points*. Nursing Programme, Malmö University: Health and Society, Department of Nursing, 2011.

In Sweden dementia is the fourth most common disease and in the world the numbers are expected to be twice as high in the year of 2030. Therefore it is important to find alternative, cost-effective forms of treatments that are effective on this specific group. The aim of the study was to examine the health effects of animals in the care of individuals diagnosed with Alzheimer's disease or other related diseases. A literature review including ten articles in the result was made. Animals in Alzheimer's and dementia care indicate positive effects such as decreased agitation and anxiety, increased verbalizations, increase in tactile contact and seeking for contact and improved nutrition among these individuals. The conclusion is that animals can serve as an effective complement in the care of individuals with Alzheimer's disease or other related diseases.

Keywords: Alzheimer's disease, animal-assisted therapy, behavior, dementia, effects, nursing, verbalization.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	4
BAKGRUND	4
Demens och Alzheimers sjukdom	4
Primärdegenerativa demenssjukdomar	4
Vaskulära demenssjukdomar	5
Sekundära sjukdomar	5
Omvårdnad vid demenssjukdom	5
Djur i vården ur ett historiskt perspektiv	6
Tidigare forskning	7
Fysiologiska effekter	8
Teoretisk anknytning	8
Definitioner	9
Risker och eventuella negativa effekter av djur i vården	9
Zoonoser	9
Olyckor orsakade av djur	9
Allergier	10
Sjuksköterskans perspektiv	10
SYFTE	10
METOD	10
Sökord och inklusions-/exklusionskriterier	10
Artikelsökning	11
Kvalitetsgranskning av artiklar	12
Artikelbearbetning och dataanalys	13
RESULTAT	13
Nutrition	13
Ökad verbal förmåga	13
Kroppskontakt och kontaktsökande	14
Reducerad agitation och oro	15
Fysiska parametrar	16
DISKUSSION	16
Metoddiskussion	16
Resultatdiskussion	18
Nutrition	18
Ökad verbal förmåga	19
Kroppskontakt och kontaktsökande	20
Reducerad agitation och oro	20
Fysiska parametrar	21
Slutdiskussion	21
Konklusion	22
REFERENSER	23
BILAGOR	26

INLEDNING

Demens är en utbredd och kraftigt ökande sjukdom och individer med Alzheimers eller annan demenssjukdom kan i vissa fall vara svåra att vårda. Det finns situationer då sjuksköterskans eller vårdpersonalens metoder och resurser inte räcker till i vården av dessa individer. Vi har själva upplevt att djur i vården väcker ett intresse och glädje hos individer med Alzheimers eller annan demenssjukdom. Inom demensvården är det viktigt att individualisera vården efter individens behov och intressen för att vården ska bli så optimal som möjligt. Incidensen av demens ökar samtidigt som kostnadseffektiva alternativa metoder inom demensvården eftersträvas. Därför har vi valt att utforska djurs hälsofrämjande effekter inom detta område.

BAKGRUND

Demens och Alzheimers sjukdom

Enligt World Alzheimer Report 2010 uppskattades antalet individer med demenssjukdom i världen uppgå till 35,6 miljoner år 2010 och nästan en fördubbling av denna siffra förväntas till år 2030. I rapporten förväntas antalet individer med demenssjukdom öka till 115,4 miljoner år 2050 (World Alzheimer Report 2010).

I Sverige är demens den fjärde största folksjukdomen och år 2008 uppgick siffran till ca 150 000 individer som var drabbade av demenssjukdom. Denna siffra är ständigt ökande eftersom befolkningen blir allt äldre och incidensen ökar med stigande ålder då det är en degenerativ sjukdom. Varje år insjuknar ca 25 000 individer i demenssjukdom av något slag (Socialstyrelsen, 2009).

Demens syftar inte till en specifik sjukdom utan är ett samlingsbegrepp. Demenssjukdom innebär bl.a. en försämring av minnet, emotionella störningar, personlighetsförändringar samt att tankeförmågan blivit avsevärt sämre än tidigare (Larsson & Rundgren, 2003). Larsson och Rundgren (2003) skriver att demenssjukdom vanligen delas in i tre huvudgrupper:

Primärdegenerativa demenssjukdomar

En primärdegenerativ sjukdom innebär att hjärnans nervceller börjar brytas ner utan någon utlösande bakomliggande orsak (SBU, 2007). De typer av primärdegenerativa demenssjukdomar som idag kan identifieras är Alzheimers sjukdom och frontotemporal demens (frontallobsdemens). Den vanligaste av alla demenssjukdomar är Alzheimers sjukdom som utgör ca 60-70% av alla demensfall. Alzheimers sjukdom innefattar en grupp av liknande sjukdomar där degenerativa plack bildats i hjärnan (SBU, 2007 & Svenskt Demens Centrum, 2010-11-11). Alzheimers sjukdom drabbar ofta äldre individer och ålder för debut är vanligtvis 70-75 år och kvinnor insjuknar oftare än män i Alzheimers sjukdom (Larsson & Rundgren, 2003).

Frontotemporal demens leder till att hjärnans nervceller i pann- och tinningloberna bryts ned och sjukdomen drabbar främst individer i yrkesverksam ålder och insjuknande efter 70 år är ovanligt (Svenskt Demens Centrum, 2010-11-11).

Vaskulära demenssjukdomar

Orsakas av kärlskador i hjärnan till följd av ateroskleros. Den vanligaste vaskulära demenssjukdomen är MID (Multi Infarkt Demens) (Larsson & Rundgren, 2003). Till skillnad från de primärdegenerativa demenssjukdomarna där insjuknandet och symtomen är smygande uppkommer symtomen här ofta plötsligt och är märkbara t ex efter en stroke (Svenskt Demens Centrum, 2010-11-11).

Sekundära sjukdomar

Det finns ett sjuttioal andra sjukdomar och skador som kan men inte behöver leda till demens. Hit hör t ex alkoholmissbruk, Vitamin B₁₂-brist, könssjukdomar som syfilis och HIV/Aids (Svenskt Demens Centrum, 2010-11-11; Larsson & Rundgren, 2003).

Omvårdnad vid demenssjukdom

I kombination med medicinsk behandling är professionell omvårdnad den viktigaste behandlingen av individer med demenssjukdom. Omvårdnaden innefattar flera olika insatser för att vardagen ska bli så bra som möjligt för individen. Det handlar om att kommunicera med och stimulera den demenssjuka individen till olika aktiviteter. På det viset ökar individens känsla av sammanhang och samtidigt tränas både fysiska och psykiska funktioner. Aktiviteter kan vara alltifrån att prata en stund, arrangera gruppaktiviteter, lyssna på musik tillsammans, promenader och naturupplevelser (SBU, 2007). Många vardagliga hushållssysslor, såsom damma, vattna blommor och matlagning, kan även mycket dementa individer delta i (Larsson & Rundgren, 2003). Omvårdnaden kan vara spontana enkla saker i vardagen eller planerade aktiviteter där syftet och metoden är bestämd. Syften kan vara att hjälpa individen att bevara sina funktioner, stimulera till kommunikation, utföra fysisk aktivitet och känna att vardagen och miljön är trygg och meningsfull. Detta innebär även att man stärker den demenssjuka individens självkänsla vilket är väldigt viktigt genom hela omvårdnadsarbetet (SBU, 2007).

Att kontinuerligt kontrollera vikten på individer med Alzheimers- och demenssjukdom är viktigt då vikt förlust är vanligt och förekommer i olika stadier av sjukdomen. Det finns olika orsaker till vikt förlust och det kan röra sig om minnesförlust, desorientering, apraxi, agnosi och/eller anomi. Tidigt i sjukdomen uppstår problemen endast i pressade situationer. Därför är det viktigt att skapa lugn och ro i matsituationerna. Även rastlösheten som ofta ses i form av vandrande, svårigheter att sitta stilla och ständig aktivitet kräver extra energi. Ett annat problem som ofta uppkommer är aptitlöshet. På grund av att de delar av hjärnan som bearbetar dofter drabbas först vid demensutveckling, speciellt vid Alzheimers, så kan detta påverka kostintaget negativt då det är med hjälp av luktsinnet vi känner smaken av maten (Svenskt Demens Centrum, 2010-12-14). Genom att göra matsituationerna lugna, trevliga och aptitliga kan kostintagen ledas i positiv riktning och på detta sätt kan en vikt nedgång i viss mån förebyggas. Även hur maten serveras är viktigt. Portionerna skall vara små, färgrika med olika kontraster och aptitligt upplagda.

Något som är viktigt i vården med individer med demenssjukdom är att individanpassa och i så stor mån som möjligt planera tillsammans med den demenssjuka individen och anhöriga. Detta kan knytas an till Hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) som säger att vården skall ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet samt att vården och behandling-

en skall så långt det är möjligt utformas och genomföras i samråd med patienten. Olika insatser för patienten skall samordnas på ett ändamålsenligt sätt.

Animal-assisted therapy (AAT) kan användas i olika vårdssammanhang för att uppnå ett stort antal mål t ex reducera ensamhet, stimulera till kommunikation, bygga upp tillit, reducera medicinbehov, upptäcka anfall (t ex epilepsi), öka den kognitiva funktionen, öka livskvalitet, förbättra den fysiska funktionen, minska stress och oro, förbättra vitala parametrar och motivera patienter. Djurterapi används i USA idag inom akutsjukvård, rehabilitering, hospice, långvård, barnhem, psykiatri, socialt arbete och fängelser (Connor & Miller, 2000). Det är inte ovanligt med hundar på intensivvårdsavdelningar och inom akutsjukvården. I Sverige saknas det statistik över hur mycket djur används inom vården och av Sveriges knappt 300 kommuner har ett 20-tal kommuner infört hund inom äldreomsorgen. Katt, akvariefiskar och burfåglar används också men utbredningen är ej klarlagd. Trots massiv internationell forskning inom området som visar på flera olika positiva effekter var det i Sverige länge ett stort motstånd mot att t ex inom geriatrik få ha katt eller hund som terapeutisk resurs. I och med att patienterna inte längre är patienter utan boende inom kommunerna är det idag något lättare att ha med sig djur. För många äldre har detta inneburit stor glädje då de nu kan få tillgång till djur som minskar ensamheten och skapar sociala kontakter, gemenskap och glädje för dem. Om inte boendet tillåter permanenta djur och det finns önskemål om djurkontakt kan djur komma på regelbundna besök, genom att anhöriga tar med dem eller genom s.k. animal-assisted activity (AAA). Vårdhundskolan assisterar inom demensvård och rehabilitering av både unga och vuxna och erbjuder sina tjänster i flera olika kommuner i Sverige. De har och utbildar vårdhundsteam och deras mål är att öka motivationen och välbefinnandet hos boende och patienter samt ge effektivare rehabilitering (Vårdhundskolan, 2010-11-17).

Kontakten med djur är ett basbehov hos människan (Norling, 2002). Norling (2002) skriver i sin forskningsöversikt att vissa forskare hävdar att djur fungerar som naturliga terapeuter. Djur uppfyller automatiskt grundregler som att lyssna, visa empati, stödja, inte vara värderande och använda icke-verbal kommunikation dvs. kunna avläsa och signalera kroppsspråk (Norling, 2002). Dessa komponenter har visat sig väldigt givande inom demensvården då det visat på effekter som mindre ensamhetskänsla, lugnande effekt, lägre stressnivåer och blodtryck, ökat självförtroende, ökad kommunikationsförmåga, ökad minnesförmåga och även ökad rörelseförmåga inom den geriatriska vården (Heathcote, 2010). Med hjälp av djur blir de boende mer fokuserade, engagerade och intresserade vilket underlättar för vårdpersonalen i deras jobb (Heathcote, 2010). Vid djurterapi sätts specifika, individuella terapeutiska mål upp och de kan vara fysiska, kognitiva, emotionella och sociala mål. Genom att på varierande sätt använda sig av djuret kan då specifika funktioner tränas upp eller bibehållas (Fontaine, 2010)

Djur i vården ur ett historiskt perspektiv

Connor & Miller (2000) skriver att den tidigaste kända användningen av Animal-Assisted Therapy (AAT) var år 1792 på ett psykiatriskt vårdhem i York, England, då det användes för att uppnå specifika mål för patienterna. År 1867 användes djur i behandlingen av epileptiska patienter i Tyskland. Den första dokumenterade användningen i USA skedde på flygvapnets rehabiliteringssjukhus i Pawling, New York, år 1942. År 1948 öppnade ett barnhem i Brewster, New York, och man började använda djur som positiv förstärkning för barnens goda uppförande.

År 1969 upptäckte Boris Levinson av en slump att kommunikationen med ett tidigare icke verbalt barn förbättrades när Levinsons hund var närvarande. Levinsons arbete är grunden för nutidens AAT eller djurterapi. År 1981 när djurterapi användes i ett fängelse i Ohio noterades det att fångarna som erhöll djurterapi behövde mindre mediciner, var mindre våldsbenägna samt att självmordsförsöken var färre i jämförelse med de som inte erhöll djurterapi. År 1985 visades att individers blodtryck var lägre då de klappade en hund samtidigt som de konverserade med en annan individ, i jämförelse med enbart konversation. Den terapeutiska användningen av djur för fysiskt nedsatta patienter startade år 1985 där djuren användes som ett verktyg för att öka fysiska och kognitiva funktioner. Det visade sig att funktionerna förbättrades betydligt när de arbetade med djur i jämförelse med de traditionella terapierna (Connor & Miller, 2000).

Tidigare forskning

I Kongables et al (1989) studie undersöktes effekterna av djurterapi och socialt beteende hos Alzheimers patienter på ett boende. Tolv Alzheimers patienter på en demensavdelning på ett äldreboende i Iowa, USA, ingick i studien. Åtta sociala beteenden studerades utifrån observationer och en checklista. Beteenden som observerades var leenden, skratt, blickar, kontaktsökning med avseende för kommunikation, kroppskontakt, namn användning och övriga. Tre olika mätningar utfördes. Mätningarna var utgångsvärde (utan hund), vid besök av hund under tre timmar en gång i veckan och slutligen två veckor efter det att hunden bott där permanent. Varje patient fungerade som sin egen kontroll och observerades randomiserat under fem minuter åt gången och på det viset påverkades inte resultaten av gruppen. Studiens resultat visade på en signifikant förbättring av det sociala beteendet när hunden var närvarande gentemot utgångsvärdet. Däremot visades ingen signifikant skillnad mellan då hunden var på besök en gång i veckan jämförelsevis med när hunden var permanent på boendet (Kongable et al, 1989).

Sorell & Cangelosi (2010) skriver att många nyligen gjorda forskningsstudier visar att människor som går/motionerar med hundar mår bättre och är i bättre form än de som går/motionerar tillsammans med en annan människa. Flera av studierna föreslår att djur kan användas för att uppmuntra både mental och fysisk hälsa hos äldre. Ökad användning av djur som terapi kan vara både kostnadseffektivt samt förbättra den mentala hälsan hos äldre.

Äldre individer är på många sätt hindrade att ha djur och i en tidigare studie av befolkningen i Göteborg och Karlskoga (n=2000) visade det sig att ca 50 % var intresserade av att ha djur om de hade möjlighet (Norling, 2002). Banks & Banks (2002) belyser även detta i sin studie då de framkommer att individer på vårdboende som ansåg att djur var en stor del i deras liv skulle vilja ha djur närvarande. Omständigheterna gjorde dock att det inte var möjligt då det ej var tillåtet att ha djur på boendet eller på andra orsaker. I studien intervjuades 45 individer på ett vårdboende i USA efter att ha erhållit djurterapi med en hund. I resultatet framkommer det att djurterapi effektivt kan minska känslan av ensamhet hos individer med någon form av tidigare djurintresse som bor på vårdboende. Individerna i studien delades in i tre grupper där en fungerade som kontrollgrupp, en erhöll djurterapi 30 minuter en gång i veckan och den tredje gruppen erhöll djurterapi 30 minuter tre gånger i veckan. Signifikanta skillnader sågs mellan kontrollgrupp och försöksgrupperna då känslan av ensamhet minskade hos de som erhöll djurterapi. Djurterapi en gång i veckan visade sig vara lika effektivt som tre gånger i veckan

då ingen signifikant skillnad kunde ses mellan de två försöksgrupperna gällande ensamhetskänsla.

De aktiviteter som har störst effekt på livskvalitet, välbefinnande, fysisk och psykisk hälsa, rehabilitering och coping är enligt svenska folkhälsostudier de som kan tillfredställa viktiga fysiska, psykiska och sociala behov samtidigt. Naturbaserade aktiviteter där djur ingår fungerar särskilt bra då de uppfyller dessa viktiga behov. För äldre med demenssjukdomar är det viktigt att hitta aktiviteter och stimulering som ej begränsas av den verbala dysfunktionen. Många forskningsstudier visar att kontakt med natur och djur är mer direkt och spontan och verbala funktioner, andra hinder såsom inläring och minne har en mindre betydande roll. Natur och djuraktiviteter kan anpassas till alla olika kompetens- och funktionsnivåer och åldrar (Norling, 2002).

Fysiologiska effekter

I en italiensk studie av Stasi et al (2004) har 28 individer boende på vårdhem studerats. Kontrollgruppen utgjordes av 14 individer och 14 individer ingick i behandlingsgruppen som erhöll djurterapi. Djurterapin innebar besök av en liten katt tre gånger i veckan under en timmes sessioner. Resultatet visade på en signifikant sänkning av blodtrycket hos de individer som erhållit djurterapin.

I en sydafrikansk studie av Odendaal (2000) ingick 18 individer och 18 hundar som det togs blodprover på. Blodvärden togs innan och efter interaktion mellan djurägare och sina egna hundar, individer som träffade okända hundar, hundinteraktion i allmänhet och lugn läsning av en bok. Resultatet visade på att endorfin, oxytocin, prolaktin, fenyletylaminsyra och dopamin ökade signifikant hos både individerna och hundarna efter interaktionen. Hos individerna minskade kortisol signifikant. Hos individer som träffade sina egna hundar var oxytocin högre än i gruppen som träffade okända hundar. När jämförelse gjordes mellan individer som träffade hundar och de som läste bok sågs signifikanta skillnader i nivåerna av oxytocin, prolaktin och endorfin där dessa var högre hos de som träffade hundar. Resultatet visar en signifikant sänkning av blodtrycket samt att andra fysiologiska effekter kan erhållas efter fem till 24 minuter lång interaktion med en hund då individen är bekant med hunden. Fler korta repetitioner kan vara mer effektiva än en längre session.

Teoretisk anknytning

Maslow's behovstrappa kan appliceras för att anknyta djur i vården till en teori. Behovstrappan är en teori om motivation och personlighet och kan användas för att förklara beteenden. Den är indelad i fem nivåer där den första nivån är det kroppsliga behovet (det basala som t ex mat och värme) och först när en nivå uppfyllts kan nästa steg påbörjas. Följande fyra steg är trygghetsbehov, gemenskaps- och tillgivenhetsbehov, behov av uppskattning, behov av självförverkligande. Här kan en hund spela en viktig roll för många äldre då den kan hjälpa till att uppfylla alla stegen i behovstrappan. Underlaget till självrespekten som är viktig i självförverkligandet finns främst inom oss men den stärks vid positiva kontakter där t ex hunden ser och bekräftar människan för den som den är (Beck-Friis et al, 2007).

Utifrån många forskningsrapporter har kunskap om sällskapsdjur, särskilt hundar, framkommit och vilket för många människor innebär betydelse för någon (meningsfullhet), att hunden ger kärlek (tydlig, villkorslös och begriplig), så att livet trots motgångar kan bli hanterbart med hjälp av hunden. Här kan Antonovsky's

KASAM begrepp appliceras vilket innebär att livet och tillvaron formas utifrån förmågan att göra tillvaron begriplig, hanterbar och meningsfull (Beck-Friis et al, 2007).

Definitioner

Eftersom området är begränsat i Sverige och den största delen av forskningen inom området är internationell är det av stor vikt att vara bekant med följande termer som är återkommande.

Animal-assisted therapy (AAT) innebär att en speciellt utbildad personal som även har kunskap inom demensvården tillsammans med djuret ingår i en behandlingsprocess som har ett specifikt mål där avsikten är att förbättra fysiska, psykiska och sociala funktioner (Fine, 2006; Norling, 2002). I föreliggande studie har Animal-assisted therapy översatts till djurterapi.

Animal-Assisted Activity (AAA) syftar framförallt till att motivera, aktivera och ge terapeutiska förmåner för att öka livskvaliteten. AAA kan ges på flera olika ställen, antingen av speciell tränare eller av volontärer. Planeringen och ambitionsnivån är lägre här och handlar framförallt om att ge stöd i egenvården och volontärarbete (Fine, 2006; Norling, 2002).

Companion Animal och *Pet* är detsamma som sällskapsdjur.

Canine Companion syftar till sällskapshund.

Enligt Fine (2006) är majoriteten av alla *besöksdjur* personalens eller besökarens egna djur vars huvuduppgift är att under kontrollerade former interagera med dem som vill.

När man pratar om *terapidjur* är både djuret och personen utbildade för att kunna motivera till att nå mål på ett planerat och strukturerat sätt (Fine, 2006).

Risker och eventuella negativa effekter av djur i vården

Det är inte helt riskfritt att använda djurterapi i vården. Risken för zoonoser, allergier eller olycksfall bör finnas i åtanke. Respekt skall visas för de individer som har negativ inställning till djurterapi såsom t ex rädsla, allergier eller inte är intresserade av att delta.

Zoonoser

Zoonoser är sjukdomar eller smittämnen som kan spridas mellan djur och människor och innefattar virus, bakterier, parasiter eller svampar. Smittspridning kan antingen ske vid direktkontakt mellan djur och människor eller indirekt, t ex genom smittade livsmedel eller vatten (Socialstyrelsen, 2010-11-17).

Risken för zoonoser är dock liten och kan reduceras med enkla medel såsom god hygien, framförallt handhygien, vaccinera och avmaska hunden regelbundet, regelbundna veterinärbesök, undvika att hunden slickar, kontrollera pälsen (fästingar) och klippa klorna (rivskador) (Beck-Friis et al, 2007 & Brodie et al, 2002).

Olyckor orsakade av djur

För att minska risken för olyckor när djur är orsaken eller inblandade är det viktigt att ett djur väljs ut med stor omsorg samt att det är tränat för ändamålet. I en väl-

övervakad omgivning med en handledare till djuret är risken för bitt mycket liten (Brodie et al, 2002). Det är viktigt att hunden är tränad till att inte dra i kopplet eller hoppa på individerna vilket i värsta fall kan leda till fallskador, rivskador eller rädsla för hunden (Katsinas, 2000).

Allergier

Allergiska personer måste beaktas. Självklart ska inte en äldre person utsättas för kontakt med pälsdjur vid känd pälsdjursallergi. Det är därför viktigt att ta noggrann anamnes. Dock har sällan äldre individer allergier utan det är framförallt personalen som kan vara allergiska och uppvisa allergiska besvär. Detta kan lösas genom att planera så att hund och allergisk personal ej vistas på samma ställe. Noggrann pälsvård, badning innan besök, val av hundras eller djurart kan minska risken för allergisymtom (Beck-Friis et al, 2007 & Brodie et al, 2002).

Sjuksköterskans perspektiv

I Kompetensbeskrivning för legitimerad sjuksköterska (Socialstyrelsen, 2005) framgår det att sjuksköterskan ska identifiera och bedöma patientens resurser och förmåga till egenvård, undervisa och stödja patient och närstående enskilt eller i grupp i syfte om att främja hälsa och förhindra ohälsa. Sjuksköterskan ska även i dialog med patienten och/eller närstående ge stöd och vägledning för att möjliggöra optimal delaktighet i vård och behandling. Sjuksköterskan ska tillvarata det friska hos patienten. Vidare kan detta kopplas till ICN:s etiska kod för sjuksköterskor (ICN, 2007) där omvårdnaden ska planeras för att främja hälsa, förebygga sjukdom, återställa hälsa och lindra lidandet.

Allt fler blir äldre och vårdbehovet och kostnader inom äldreomsorgen ökar konstant. Det är nödvändigt att finna och använda effektiva metoder utanför den medicinska och traditionella metoden för att höja, komplettera och förbilliga vården (Norling, 2002).

SYFTE

Syftet med denna litteraturöversikt var att undersöka djurs hälsofrämjande effekter i vården av individer med diagnosen Alzheimers eller annan demenssjukdom.

METOD

En litteraturstudie av systematisk karaktär valdes. Både kvalitativa och kvantitativa metoder har innefattats i studien eftersom området är sparsamt utforskat samt att problemet kan studeras ur olika perspektiv och kan ge en bättre möjlighet att förstå verkligheten (Axelsson, 2008). Resultatet presenteras i form av kategorier för att kunna presentera resultatet i en ny helhet.

Sökord och inklusions-/exklusionskriterier

De sökord som använts i studien har främst hämtats från litteratur rörande djur i vården. Ur artiklar som rör ämnet har nyckelord plockats ut för att göra vidare sökningar. Syftet med detta var att få fram de mest frekvent använda orden som används i vetenskapliga artiklar. Sökord som används gällande djur i vården var t

ex pet therapy, animal-assisted therapy (AAT), animal therapy, animal-assisted activity (AAA), bonding human-pet och animals. Dessa sökord kombinerades med *dementia, Alzheimer disease*, för att finna artiklar som svarar mot studiens syfte.

I studien fokuseras på vetenskapliga artiklar publicerade under åren 1995-2010. Fokus ligger på studier som endast berör individer med diagnosen Alzheimers eller annan demenssjukdom som deltagit i någon form av behandling eller terapi där djur deltagit på något sätt.

Artikelsökning

Artikelsökning i databaser gjordes individuellt för att erhålla en bred sökning och därmed finna fler artiklar då sökningar kan ske på olika sätt t ex kan olika sökmeter och sökord användas vilket kan resultera i ett större antal artiklar. Artikel-sökning gjordes i databaserna PubMed, CINAHL och PsycINFO för att inte gå miste om relevant material.

Till en början gjordes pilotsökningar, d v s fritextsökningar utan några begränsningar (Axelsson, 2008). Sökningarna baserades på sökord som antogs vara relevanta utifrån litteratur om ämnet. Ett exempel på en pilotsökning gjordes med sökorden "Dementia" och "pets" i PubMed som gav 47 träffar. Efter genomgång av träfflistan visade det sig att flertalet artiklar inte svarade mot studiens syfte och att en mer specifik sökning var nödvändig. Ett par artiklar i träfflistan var relevanta och genom dessa hittades de engelska MeSH termerna *animals och bonding human-pet*. En ny sökning gjordes genom att kombinera dessa två med MeSH-termen *dementia* vilket resulterade i 21 träffar. Flera av dessa artiklar ansågs vara relevanta utifrån syftet och granskades närmare. MeSH-termer från dessa artiklar användes i varierande kombinationer med Booleska sökoperatörer för att få ett smalare och mer väsentligt träffområde (Willman et al, 2006). Databasernas thesaurus d v s databasens uppslagsverk, användes för att finna de korrekta sökorden, exempelvis söktes ord som *psychomotor agitation* upp via PubMed's thesaurus MeSH. I CINAHL användes dess thesaurus, subject heading list i de flesta av sökningarna men även fritextsökningar gjordes med olika kombinationer och begränsningar. Begränsningar som främst användes var: abstract, English, published in the last 10 years. I databasen PsycINFO gjordes begränsningar till peer-reviewed i alla sökningar. Artikelsökningarna i databaserna återfinns i tabell 1-2.

Tabell 1. Sökresultat i PubMed

Datum	Sökord	Limits	Träffar	Lästa titlar	Lästa abstract	Lästa artiklar	Använda artiklar
2010-09-13	Alzheimer Disease [MeSH] + Animals [MeSH] + bonding, human-pet [MeSH]	Aged: 65+ years, English	10	10	8	7	2
2010-09-13	Animal therapy nursing + Dementia [MeSH]	Abstract, English, Humans, published in the last 10 years	23	23	9	7	3

Tabell 2. Sökresultat i PsycINFO

Datum	Sökord	Limits	Träffar	Lästa titlar	Lästa abstract	Lästa artiklar	Använda artiklar
2010-09-14	Animal assisted therapy* + Dementia*	Peer-Reviewed	94	94	16	13	3

Alla titlar i sökningarna lästes och för de som innehöll demens/Alzheimers och någon form av djur/djurterapi granskades abstraktet för att se om det svarade mot syftet i denna studie. De som exkluderades var de artiklar som var reviews, hade fokus på äldre i helhet och inte endast individer med demenssjukdom, fokus på anhöriga/personal, studier med fokus på djuren eller artiklar publicerade innan år 1995. För de artiklar som saknade abstrakt granskades hela artikeln för att inte gå miste om en eventuellt givande artikel. De artiklar där abstraktet motsvarade studiens syfte men inte var tillgängliga online beställdes eller fjärrlånades via biblioteket. Manuella sökningar har gjorts via referenslistor i olika artiklar. Detta resulterade i ytterligare två artiklar som beställdes och användes.

Då många artiklar återfanns i flera av databaserna bedömdes datamättnad råda då ingen ny information tillkom i sökningarna (Polit & Beck, 2006). Använda artiklar redovisas endast en gång i tabellerna över databassökning.

Databassökningen resulterade i 27 artiklar som vidare granskades. Av dessa exkluderades 11 artiklar p g a då fokus låg på annat än individer med Alzheimers eller annan demenssjukdom. Artiklar med fokus på anhöriga, djuret eller personalen exkluderades då detta ej motsvarade studiens syfte. Totalt granskades 16 artiklar med de modifierade kvalitetsgranskningsprotokollen. Detta ledde till att ytterligare 6 artiklar exkluderades då de ej hade den kvalitet som krävdes för att inkluderas i denna studie (se nedan).

Kvalitetsgranskning av artiklar

Framtagna artiklar lästes upprepade gånger för att se om de svarade mot syftet.

Artiklar som ansågs relevanta bearbetades vidare utifrån ett kvalitetsbedömningsprotokoll inspirerat av Polit & Beck (2006). För kvantitativa studier hämtades inspiration från tabell 17.2 och för kvalitativa studier från tabell 17.3 från Polit & Beck (2006). Översättning av tabellerna gjordes samt modifiering av variabeln metod. Tillägg i båda protokollen gjordes då etiskt resonemang och bortfall lades till som delmoment under metod. Tillägg i form av slutsats har även lags till med tillhörande delmoment då en bra slutsats ansågs ha hög relevans då ämnet är smalt.

Efter modifieringen resulterade protokollen i totalt 18 bedömningsfrågor som poängsattes med noll (0), ett (1) eller två (2) poäng per frågeställning/innehåll. Noll (0) poäng motsvarar ett inadekvat eller negativt svar, ett (1) poäng motsvarar ett delvis adekvat/positivt svar och två (2) poäng motsvarar ett välbeskrivet/positivt svar. Maxpoängen för det kvantitativa och kvalitativa bedömningsprotokollet blev 36 poäng (bilaga 1-2).

För att hantera poängen har inspiration hämtats från Willman et al (2006) där poängen räknats om till procent, avrundade till hela procent, utifrån den totala po-

ängsumman. En gradering av kvalitet för artiklarna har sedan gjorts utifrån följande procentsatser.

Grad I	80-100 %
Grad II	70-79 %
Grad III	60-69 %

Artiklar som uppnådde lägre än 60 % av möjliga granskningspoäng exkluderades från studien.

Enligt Polit & Beck (2006) stärks studiens trovärdighet och risken för bias minskar genom triangulering. Artiklarna kvalitetsgranskades därför först individuellt för att sedan jämföra och diskutera fram ett gemensamt granskningsresultat. Bedömningsfrågor som poängsatts olika diskuterades ytterligare tills en överensstämmande slutlig poäng gavs.

Artikelbearbetning och dataanalys

Artikelbearbetningen gjordes i enlighet med Axelsson (2008) och inleddes med att artiklarna noggrant lästes igenom individuellt och anteckningar gjordes under tiden. Subkategorier identifierades med hjälp av färgkodning och sedan fördes en gemensam diskussion och jämförelse av de separata resultaten som framkommit under artikelbearbetningen. Genom att forskartriangulering applicerades minskades risken för bias (Polit & Beck, 2006). Utifrån subkategorierna/delarna som framkommit ordnades dessa in under huvudkategorier för att kunna komma fram till en ny helhet (Axelsson, 2008). Efter färgkodning togs huvudkategorierna nutrition, ökad verbal förmåga, kroppskontakt och kontaktsökande, reducerad agitation och oro och fysiska parametrar fram.

RESULTAT

Genomgående i resultatet har olika former av beteendeförändringar yttrat sig och utifrån dessa har fyra kategorier utkristalliserats. En ytterligare kategori som framkommit i resultatet är fysiska parametrar. Dessa fem kategorier presenteras nedan.

Nutrition

I en studie av Edwards & Beck (2002) studerades 62 individer med Alzheimers på tre olika demensboenden i USA. I studien undersöktes det hur akvarium påverkade kostintaget hos individerna under en period av åtta veckor samt uppföljning utan akvariet i ytterligare sex veckor. Ett boende utgjorde kontrollgruppen och fick en havstemabild uppsatt i matsalen. Ett speciellt utvecklat akvarium för demensvård installerades i försöksgruppernas matsalar. Resultatet visade att två veckors exponering för havstemabilden inte gav någon förändring i kostintag därför användes kontrollgruppen senare även som testgrupp. På alla tre demensboenden sågs en stor skillnad i kostintaget då de boende exponerades för akvarierna. Kostintaget var även högre under de sex uppföljningsveckorna som följde efter det att akvariet tagits bort. Kostintaget undersöktes även per måltid och en ökning kunde ses för alla tre måltider. Av de 62 individerna hade 54 individer gått ner i vikt under de tre månaderna innan akvarierna introducerades. Efter introduktionen av akvarierna sågs en viktuppgång som fortsatte genom studien.

Ökad verbal förmåga

I en kvantitativ pilotstudie av Richeson (2003) undersöktes 15 individer med demenssjukdom boende på vårdhem i USA. Dessa medverkade dagligen i djurterapi under tre veckor. Med hjälp av ett flödesschema undersöktes det om varje individs sociala interaktioner ökade efter möte med terapihund och handledare. Detta mättes dagligen. Resultatet visade att den sociala interaktionen hade ökat i sista veckan i jämförelse med den första veckan. Under interventionen uttalade sig både personal och familjemedlemmar om hur alerta och talföra individerna blivit då de oavbrutet talade om hundarna.

I Japan sågs liknande resultat i en intervjustudie av Kawamura et al (2009), där åtta äldre individer med varierande form av demens studerades. Deltagarna hade erhållit animal-assisted activity två gånger i månaden under två år innan studiens datainsamling påbörjades. Deltagarna i studien berättade om hur deras interaktion med hundarna påverkat sin relation till andra deltagare och boende positivt. Deltagarna utvecklade ett större intresse av andra människor och de pratade mer med varandra. De delade gärna med sig av sina positiva erfarenheter till andra boende som ej deltog i animal-assisted activity sessionerna. Deltagarna passade under sessionerna även på att prata med volontärerna som hade hunden om livet utanför boendet och hur samhället förändras. Deltagarna kände att de fick energi av de unga volontärerna och de påmindes om hur de själva var förr. De kände även att det var ett avbrott från de dagliga rutinerna och minskade stressen i det dagliga livet som några av deltagarna upplevde. Även kära minnen och erfarenheter med egna djur återminades och de pratade mycket om sina egna djur och ytterligare minnen dök upp med tiden.

Marx et al (2008) undersökte effekten av olika hundrelaterade stimuli på 56 individer med demens boende på två olika vårdhem i USA. Stimuli som användes var tre olika stora hundar, valpvideo, robothund, tyghund och färgläggning av hundteckning. Resultatet visade att det verbala språket ökade i högst grad i närvaro av de riktiga hundarna.

Även i Churchills et al (1999) studie sågs en ökning av det verbala språket hos individer med Alzheimers när en terapihund var närvarande på vårdboendet.

Kroppskontakt och kontaktsökande

I en amerikansk studie av Churchill et al (1999) studerades effekterna av en terapihund på den sociala interaktionen hos individer med Alzheimers, som uppvisade beteenden som var konsekventa med sundown syndrom. Sundown syndrom innebär att rastlöshet och oro ofta ökar framemot eftermiddagen/kvällen (Svenskt Demens Centrum, 2010-12-14). I Churchills et al studie gjordes observationer på boendet mellan klockan 17.00 och 17.30 i det gemensamma uppehållsrummet. Individerna fick komma och gå som de ville och hundens handledare tog inte initiativ till kontakt med individerna. Resultatet visade på att när hunden var närvarande ökade frekvensen av kroppskontakt, framåtlutning mot hunden, leenden och blickar. Även durationen av leenden och blickar ökade då hunden var närvarande.

Även i studien av Batson et al (1998) där 22 individer med Alzheimers på tre olika demensboenden i USA studerades, ökade frekvensen av leenden, kroppskontakt, blickar, fysisk värme och att ge beröm i närvaro av hunden. Durationen för leenden, framåtlutning mot hunden, kroppskontakt och blickar ökade även i hun-

dens närvaro. Till skillnad från Churchills (1999) studie togs här deltagarna separat till ett privat rum på vårdboendet för att träffa hunden istället för att interaktion skedde mer fritt.

I Sellers (2005) studie genomförd i USA sågs även ett ökat socialt beteende efter intervention med djurterapi. Precis som i Batsons et al (1998) studie befann sig deltagarna i ett privat rum under de individuella sessionerna. Tillsammans med forskaren och hunden videofilmades de under 15 minuter, totalt vid fem olika tillfällen under studien. Det sociala beteendet ökade under den första behandlingsperioden men under washout perioden, då ingen behandling utfördes, minskade det sociala beteendet igen för att sedan öka igen under nästa behandlingsperiod (Sellers, 2005).

Reducerad agitation och oro

Churchill et al (1999) undersökte även agiterade beteenden som överrensstämde med sundown syndromet. 28 boende på tre vårdhem studerades genom observation och videoupptagning i det gemensamma sällskapsrummet. Detta skedde under två, 30 minuter långa, tillfällen med och utan hund närvarande. I närvaro av hunden minskade de agiterade beteendena, men få agiterade beteenden uppvisades över lag under studien.

Fritz et al (1995) studerade 64 individer i USA med Alzheimers som bodde i sina egna hem. Syftet var att undersöka vilken effekt samvaron med ett sällskapsdjur hade på progressionen av kognitiva funktioner och manifestationen av icke kognitiva symtom såsom aggression och ångest. Resultatet visade att de individer som träffade djur mer frekvent, uppvisade mindre känslor av oro samt en lägre frekvens av verbal aggression. Även en minskning av hyperaktivitet kunde ses hos individer med en tätare kontakt med djur.

I en tredje studie av Richeson (2003) undersöktes effekten av djurterapi på beteendestörningar hos individer med Alzheimers. För att mäta agiterat beteendet användes i studien CMAI (Cohen-Mansfield Agitation Inventory) som är ett verktyg för att mäta aggressivt, fysiskt, icke-aggressivt och verbalt agiterat beteende. Studiens resultat visade på att det agiterade beteendet minskade omedelbart efter djurterapi introduktionen. En av Richesons hypoteser var även att det agiterade beteendet skulle ha ökat igen då uppföljningen gjordes tre veckor efter avslutad försöksperiod vilket också stöds av studiens resultat.

I en annan amerikansk studie av McCabe et al (2002) användes en permanent hund som rörde sig fritt på vårdhemmet, till skillnad från studierna av Richeson (2003) och Churchill (1999) där en besökande terapihund användes. Hunden var inte en utbildad vårdhund men hade prövats och utbildats av en professionell tränare under tre veckor. NHBPS (Nursing Home Behavior Problem Scale), ett mätinstrument som mäter nivån av problematiska beteenden användes. Studiens resultat visade att hundens närvaro dagtid signifikant minskade de problematiska beteendena, detta genom hela studien. Observerade problematiska beteenden var genom hela studien höga under dagtid och låga under kvällstid. De problematiska beteendena minskade även på kvällen men ingen signifikant skillnad uppnåddes.

Sellers (2005) studerade djurterapiens effekt på beteendestörningar hos individer med Alzheimers sjukdom. I studien användes ABMI (Agitation Behavior Mapping Instrument) som verktyg för att mäta det agiterade beteendet. Beteenden

som mäts är verbalt icke-aggressivt, verbalt aggressivt, fysiskt icke-aggressivt och fysiskt aggressivt beteende. Under vecka ett och tre upptogs utgångsvärden och under vecka två och fyra träffade deltagarna individuellt hunden dagligen i 15 minuter. Resultatet visade på att det totala agiterade beteendet minskade hos tre av de fyra deltagarna under de två veckor då djurterapin tillämpades.

I en australiensisk studie av Walsh et al (1995) studerades effekten av en hunds närvaro på en grupp långtidsinskrivna patienter på ett stort psykiatriskt sjukhus. I försöksgruppen ingick sju individer varav sex av dem var diagnostiserade med demenssjukdom och en med schizofrenidiagnos. Under de 12 veckorna som studien pågick minskade de höga spontana lätena och de verbala aggressiva utbrotten i försöksgruppen medan ingen skillnad sågs i kontrollgruppen. En betydande minskning av ljudnivån sågs även hos försöksgruppen.

Fysiska parametrar

Fysiska parametrar såsom diastoliskt blodtryck och hjärtfrekvens studerades även i Walsh et al (1995) studie. Terapihunden besökte avdelningen två gånger i veckan under tre timmar. Blodtryck och hjärtfrekvens mättes både innan studien startade och efter studien avslutats samt före och efter varje hundbesök. Resultatet visade på ett sänkt diastoliskt blodtryck och en signifikant sänkning av hjärtfrekvensen i försöksgruppen.

Batson et al (1998) studerade även hjärtfrekvens och blodtrycket hos individer med Alzheimers. Mötet med hunden var i ett separat rum under tio minuter och blodtryck och hjärtfrekvens mättes automatiskt i tvåminuters intervaller. Till skillnad från Walsh et al (1995) studie så visade resultatet ej på någon skillnad i de fysiska parametrarna.

DISKUSSION

Nedan följer först en diskussion om studiens metodförfarande och sedan förs en diskussion gällande resultaten.

Metoddiskussion

En litteraturstudie valdes eftersom djurterapi inom demensvården fortfarande är begränsat i Sverige. Även praktiska svårigheter för att utföra en empirisk studie och svårighet att hitta ett demensboende som använder sig av djurterapi som ligger inom rimligt avstånd. Om en empirisk studie hade valts hade fokus främst fått ligga på personalens upplevelser av djurterapiens effekt hos individerna. Detta eftersom individer med demenssjukdom kanske inte är optimalt lämpade för en intervjustudie då en hög kvalitet på innehållet önskas erhållas. Det optimala hade möjligtvis varit att göra en observationsstudie. Detta uteslöts på grund av ovan nämnda praktiska svårigheter samt att en empirisk studie om hundar på äldreboende gjorts år 2010 (Orlova & Åkesson).

Både kvalitativa och kvantitativa studier inkluderades i studien då området är relativt outforskat. Detta kan ses som en svaghet då det kanske hade varit bättre att genomgående endast använda en av designerna för att lättare kunna jämföra resultaten och dra slutsatser. Samtidigt kan det även vara en styrka att använda båda

designerna då problemet kan studeras ur olika perspektiv och en bättre möjlighet att förstå verkligheten ges (Axelsson, 2008).

Utifrån syftet söktes artiklar i databaserna PubMed, CINAHL och PsycINFO. Då dessa databaser behärskades väl resulterade detta i ett större artikelurval i jämförelse med om färre databaser använts då relevant material kunde förbisettas. Detta kan ses som en styrka i studien då en hel del material återkom i flera databaser och datamättnad ansågs råda. PsycINFO användes främst då många artiklar om Alzheimers och demens återfinns i denna databas. Individuella pilotsökningar gjordes utifrån syftet utan att tidigare diskuterat vilka sökord som skulle användas. Därefter diskuterades gemensamt vilka sökord som upptäckts och använts för att sedan åter söka individuellt. Sökningarna resulterade i ett bredare artikelurval och enligt Polit & Beck (2006) ökar forskartrianglering trovärdigheten av studien.

Trots många sökningar i flera olika databaser var utbudet av artiklar i fulltext som motsvarade syftet begränsat. Detta resulterade i att flera artiklar beställdes och fjärrlån gjordes för att inte gå miste om relevanta artiklar. Många av de beställda artiklarna utgör studiens resultat. Hade ej beställning och fjärrlån gjorts hade mycket nytillkommen information gått förlorad. Redan tidigt i studien upptäcktes det att området är väldigt begränsat och därför gjordes manuella sökningar utifrån referenslistor för att ytterligare vidga sökningen.

Till en början sattes en begränsning på forskning publicerad de senaste 10 åren. Under datainsamlingen utvärderades detta och ansågs alltför begränsat. Då ett icke tillfredställande sökresultat erhöles med denna begränsning expanderades tidsspannet med ytterligare 5 år så att forskning publicerad de senaste 15 åren inbefattades. Flera artiklar med hög kvalitet tillkom efter den nya begränsningen.

Tack vare att artikelsökning påbörjades redan innan kursstarten fanns det gott om tid till att utforska området samt att finna artiklar som kunde bearbetas omedelbart då kursen startade. En del artiklar beställdes även på ett tidigt stadium så att de skulle finnas tillgängliga vid kursstart. Detta gjorde att det fanns gott om tid att göra mindre lyckade sökningar och även ta lärdom av detta. Denna förberedelse medförde en stressreduktion under hela studiens gång. Leveransen på enstaka artiklar som beställts har varit längre än förväntad men inte utgjort något problem då artiklar som funnits tillhands under tiden bearbetats och analyserats.

Då kvalitetsgranskningen av artiklarna påbörjades testades först ett modifierat kvalitetsbedömningsprotokoll efter Willman et al (2006) individuellt på ett antal artiklar, därefter diskuterades resultatet av detta gemensamt. Då vår erfarenhet inom kvalitetsgranskning är begränsad hämtades inspiration från ett granskningsprotokoll ur Polit & Beck (2006) som är mer utstakat och lättare att följa. Protokollat översattes och modifierades genom att viktiga punkter lades till och andra utvecklades för att underlätta kvalitetsgranskningen.

Poängsättning skedde för att mer objektivt få en uppskattning av artiklarnas kvalitet. Poäng som användes var i form av en noll (0) till två (2) skala då en skala med bara noll (0) och ett (1) poäng ansågs vara alltför begränsad. Valmöjligheterna är då bara bra eller dåligt men i verkligheten finns en gråzon däremellan, t ex då en artikel uppvisar ett svar på protokollets fråga som varken uppfyller bra eller dåligt har därför poängen ett utdelats. Detta för att underlätta slutbedömningen av artikeln. För att ytterligare underlätta poängbehandlingen och ge artiklarna en kvali-

tetsgrad valdes inspiration från Willman et al (2006). Det slutliga protokollet lämpade sig väl för artikelgranskningen och det var därför lätt att även poängsätta och gradera artiklarna. De artiklar som höll grad III kunde exkluderas då flertalet höll högre kvalitet och detta styrker trovärdigheten av studiens resultat.

Genom att färgkodning användes gavs en bra överblick av subkategorier och detta underlättade framtagning av huvudkategorierna. Eftersom resultat kan tolkas på olika sätt utfördes färgkodningen först individuellt och därefter jämfördes färgkodningen för att diskuteras.

Då forskning som motsvarar syftet är begränsad hade alternativ varit att omformulera syftet och rikta sig mot en större målgrupp. Detta kunde eventuellt ha medfört aktuellare forskning om djur i vården. Fokus kvarstod på individer med Alzheimers eller annan demenssjukdom, då det är svårt att finna framgångsrika metoder till denna målgrupp, och enkla effektiva metoder eftertraktas. Ett annat alternativ hade varit att genomföra en empirisk studie. En annan aspekt, med utgångspunkt från individers erfarenheter av djur inom demensvården kunde ha studerats och resultatet kunde då sett annorlunda ut.

Resultatdiskussion

Artiklarna har haft olika fokus men gemensamt för dem är att de visat på positiva effekter gällande djurterapi. Inga negativa effekter i de granskade artiklarna har framkommit. Detta kan bero på att deltagande i studierna varit frivilligt samt att vissa studiers exklusionskriterier har innefattat allergi, rädsla eller på annat sätt motstridighet till djur. Diskussionen kommer att föras utifrån de olika kategorierna som presenterats i resultatet.

Nutrition

I Edward & Becks studie från år 2002 visade det sig att ett akvarium i matsalen resulterade i att individerna med Alzheimers satt längre vid bordet vilket ledde till att de åt mer och därmed också gick upp i vikt. Detta är viktigt då Alzheimers sjukdom ofta medför viktnedgång då energiintaget är nedsatt i kombination med ökad energiförbränning hos vissa individer, som exempelvis oroliga, vandrande individer (Svenskt Demens Centrum, 2010-12-14). Om man ser till Maslows behovstrappa är födan en del av de grundläggande behoven som krävs för att uppfylla första behovssteget och därmed kunna fortsätta uppåt på behovstrappan (Beck-Friis et al, 2007). Att individer med Alzheimers ökar sitt kostintag i närvaro av ett akvarium kan medföra ekonomiska fördelar då mindre mat behöver kastas samt att användningen av näringstillskott kan reduceras. Detta stöds även av Edwards & Beck (2002) där det visade att behovet av näringstillskott minskade med 25 procent. Norling (2002) skriver i sin forskningsöversikt att människan idag blir äldre och vårdbehovet och kostnader inom äldreomsorgen ökar konstant. Därför är det viktigt att finna och använda effektiva metoder utanför den medicinska och traditionella metoden för att höja, komplettera och förbilliga vården. Edwards & Becks (2002) resultat visar på att en kostnadseffektiv metod inom demensvården skulle kunna vara ett akvarium.

Djurterapi är relativt nytt i Sverige och en viss osäkerhet gällande djur i demensvården finns. Det finns inga garantier på hur en dement individ reagerar i närvaron av exempelvis en hund och heller inga garantier på hur en hund reagerar på oförutsägbara beteenden såsom skrik och gester. Därför kan ett akvarium vara ett bra alternativ då risken för allergi, skador, zoonoser och andra oförutsägbara händel-

ser minimeras samtidigt som det fyller en viktig funktion i många avseenden. Däremot måste de fysiska, psykiska och sociala behoven fortfarande tillfredställas på annat sätt då fiskar ej kan erbjuda fysisk kontakt.

Tre viktiga problem som ofta påträffas inom vårdboenden är ensamhet, hjälplöshet och tristess. Utifrån dessa har Eden Alternative och Green Care utformats och bygger på att införa det naturliga, såsom växter, trädgårdar och djur som terapeutiska verktyg i individernas livsmiljö (Fontaine, 2010). Att införa ett akvarium eller annan form av djurterapi är ett sätt att implementera detta.

Ökad verbal förmåga

Den verbala förmågan har studerats utifrån olika angreppssätt av Richesson (2003), Churchill et al (1999) och Kawamura et al (2009). I Richessons (2003) studie utfördes djurterapi i grupper där tre till fyra individer deltog medan i Churchills et al (1999) studie befann sig hunden i ett gemensamt utrymme och de boende fick komma och gå som de ville. I Kawamuras et al (2009) studie kom tre till fyra hundar till boendet och individerna fick interagera fritt med hundarna under kontrollerade former. I de två förstnämnda studierna, som är kvantitativa, ökade den verbala förmågan i båda studierna trots att djurterapi utfördes på två helt olika sätt. Den ena studien var under konstruerade förhållanden och den andra under mer naturliga förhållanden. Även i Kawamuras et al (2009) kvalitativa intervjustudie upplevde de boende att genom hundarnas besök interagerade de mer med andra individer på boendet. Oberoende av tillvägagångssätt kan goda effekter påvisas av djurterapi på den verbala förmågan.

I omvårdnadsarbetet av demenssjuka individer är det viktigt att stimulera till kommunikation bland annat för att stärka individens självkänsla (SBU, 2007). Ett sätt skulle kunna vara att implementera djurterapi i demensvården, då det visat positiva effekter på den verbala förmågan.

I Kawamuras et al (2009) studie var det även volontärer som medverkade i djurterapi. Frivilligverksamhet och volontärarbete har stor omfattning som England, Frankrike, USA och Japan men saknas i stort sett helt i Sverige (Fine, 2006). Då sjukvårdens resurser idag är begränsade skulle volontärarbete kunna vara ett alternativ även i Sverige. Genom att använda sig av volontärer som endast kommer för att interagera med de dementa individerna kan detta förutom positiva effekter för de boende till viss del hjälpa till att avlasta personalens dagliga arbete. Problemet som uppstår om gratis volontärarbete tillämpas är att med all säkerhet skulle detta föredras före utbildade vårdhundsteam som i sin tur kostar pengar. Risken finns att ett utnyttjande av volontärarbete skulle ske samt att förfrågan om professionellt utbildade vårdhundsteam skulle minska. För- och nackdelar måste vägas emot varandra i en sådan här situation och en noggrann övervägning bör ske innan beslut tas. Norling (2002) skriver att kostnaderna och vårdbehovet inom äldreomsorgen är extremt stora och konstant ökande. Det är nödvändigt att använda effektiva metoder utanför de traditionella metoderna. Här skulle volontärarbete kunna vara en kompletterande och kostnadseffektiv metod.

Marx et al (2008) jämförde olika hundstimuli i sin studie där inte oväntat de riktiga hundarna hade störst effekt på det verbala språket. Värt att notera är även övriga hundstimuli ökade det verbala uttrycket som t ex valpvideo och robohund. Detta är intressant ur säkerhetssynpunkt, allergisynpunkt samt för de som är rädda för eller ogillar djur. Då det finns ett motstånd av införandet av djur i vården gäl-

lande ansvarsfrågor, risk för zoonoser, skaderisk, infektionsrisk samt praktiska problem såsom rastning av exempelvis en hund skulle ett djur av robotkaraktär fungera som komplement.

I en studie av Kramer et al (2009) har jämförelse av effekter gjorts mellan besök av en människa, människa och hund samt människa och robothund (AIBO) på ett demensboende i USA. Alla tre besöken stimulerade de boende till att inleda konversationer. När AIBO:n var närvarande inleddes fler konversationer av de dementa individerna i jämförelse med när människan var ensam eller tillsammans med den riktiga hunden då färre konversationer inleddes. Trots de positiva effekterna som robotdjur visar på måste etiska aspekter finnas i åtanke då exempelvis anhöriga kan ha svårt att acceptera att deras anhöriga interagerar med ”leksaker”. Detta problem kan liknas med de etiska problem som kan följa med användandet av demensdockor. Det är viktigt att ha en öppen dialog och vara lyhörd i samråd med anhöriga för att undvika eventuella konflikter. För att undvika detta är det viktigt att för anhöriga förklara effekten av behandlingen och att syftet är att främja hälsan. Viktigt är även att ge stöd och vägledning för att optimal delaktighet i både vård och behandling ska kunna uppnås (Socialstyrelsen, 2005). För att även knyta an till Hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) är det viktigt att individens värdighet bevaras och behandlingen så långt som möjligt utformas och genomförs i samråd med patienten.

Kroppskontakt och kontaktsökande

Gemensamt för de tre studierna av Churchill et al (1999), Batson et al (1998) och Sellers (2005) var att hunden hade positiv effekt på kroppskontakt och kontaktsökande hos individerna. Resultaten stöds även av en tidigare studie av Kongable et al (1989) där hundens närvaro visade på positiv effekt hos individer med Alzheimers med avseende på kroppskontakt och kontaktsökande.

Tillvägagångssättet skiljde sig däremot mellan de tre studierna. I Batsons et al (1998) och Sellers (2005) studie befann sig individerna respektive deltagarna i privata rum under djurterapi. Detta kan ha påverkat resultatet då ett mer riktat fokus mot hunden uppkommer. Frånvaron av andra stimuli kan även leda till ökad uppmärksamhet mot hunden och därmed kan eventuellt ett mer positivt resultat påvisas.

Reducerad agitation och oro

Fritz et al (1995) hade i sin studie fokus på hemmaboende individer med Alzheimers där resultatet visade att de som träffade djur oftare visade mindre verbal aggression och oro. Nyligen publicerad forskning av Sorell et al (2010) visar på att djur kan användas för att uppmuntra både fysisk och mental hälsa hos äldre. Norlings (2002) forskningsrapport beskriver att i en studie framkom det att hälften av deltagarna var intresserade av att ha djur om de hade haft möjligheten. Detta berörs även av Banks & Banks (2002) studie där det framkommer att individer med djurintresse, boende på vårdboende skulle vilja ha djur närvarande. Äldre kan på många sätt känna sig osäkra till att skaffa djur då det innebär mycket ansvar samt rädsla för att inte orka med på grund av fysiologiska hinder. Ett alternativ till att själv skaffa djur skulle kunna vara att erbjuda sig att vara dagmatte/husse då detta även kan leda till ett ökat socialt nätverk. Djurterapi kan effektivt minska känslan av ensamhet hos individer på vårdboende som har någon form av djurintresse (Banks & Banks, 2002). Ökad djurkontakt innebär en minskad ensamhetskänsla som i sin tur medför en minskad oro och verbal aggression. Detta kan vara både

kostnadseffektivt samt förbättra den mentala hälsan hos äldre individer (Sorell et al, 2010).

Sällskapsdjur, särskilt hundar innebär för många att tillvaron blir begriplig hanterbar och meningsfull (Beck-Friis et al 2007). När känslan av sammanhang ökar kan detta resultera i att oron och agitationen minskar hos individerna. Detta kan ses i studierna av Churchill et al (1999), Fritz et al (1995), McCabe et al (2002), Richeson (2003), Sellers (2005) och Walsh et al (1995). Studierna visade alla på att ett djurs närvaro minskade agitationen och oron hos individer med Alzheimers eller demenssjukdom, detta trots att studiernas metoder skiljde sig åt. Norling (2002) hävdar att djur fungerar som naturliga terapeuter.

I studien av McCabe et al (2002) användes en permanent hund till skillnad från de andra studierna som använde en besökshund ett antal gånger i veckan/månaden. Oavsett om hunden är permanent eller bara på besök har positiva effekter setts på agiterade beteenden. Jämförelsen mellan besökshund och permanent hund har även studerats i en studie av Kongable et al (1989) där ingen signifikant skillnad kunde påvisas. Dock låg fokus på det sociala beteendet hos Alzheimers patienter i denna studie. Detta är intressant då olika hinder till att införskaffa en permanent hund på vårdboenden kan påträffas. Hundterapi (AAT) eller besökshund (AAA) en gång i veckan visar på lika effektiva resultat och detta kan vara lättare att implementera inom äldreomsorgen då ansvaret ser annorlunda ut. Även Banks & Banks (2002) studie visade att djurterapi en gång i veckan var lika effektivt som tre gånger i veckan, detta hos äldre friska individer. Detta är ett intressant fynd ur ekonomisk synvinkel då ekonomin ofta utgör ett hinder inom äldreomsorgen.

I studien av Walsh et al (1995) visade resultatet på att de verbala aggressiva utbrotten, de höga spontana lätena samt ljudvolymen på avdelningen minskade i försöksgruppen. Dock bör försiktighet iaktas vid tolkning av detta resultat då en individ med schizofreni även inkluderats i studien. Hur detta påverkat resultatet är osäkert då detta ej berörs eller beskrivs i studien.

Fysiska parametrar

Walsh et al (1995) kunde i sin studie påvisa blodtrycksenkning samt sänkning av hjärtfrekvensen till skillnad från Batson et al (1998) där ingen skillnad på fysiska parametrar kunde ses. Anledningen till detta skulle kunna bero på olika omständigheter. I Batsons et al (1998) studie mättes blodtryck och hjärtfrekvens i ett separat rum samtidigt som de träffade hunden. Deltagarna hade bara en hand fri att interagera med då mätinstrument var placerat på den andra armen och handen. Eftersom mätningarna utfördes automatiskt med täta intervall kan detta utgjort ett stressmoment som påverkat resultatet.

Connor & Miller (2000) beskriver i sin litteraturoversikt att redan år 1985 visades det att individers blodtryck var lägre då de klappade en hund samtidigt som de konverserade med en annan individ. Även i en studie av Stasi et al (2004) visades resultatet på en signifikant sänkning av blodtrycket hos individer som erhölet djurterapi. Odendaal (2000) kunde även i sin studie påvisa en signifikant sänkning av blodtrycket efter interaktion med en hund. Dock är inte dessa studier specifikt gjorda på individer med Alzheimers eller annan demenssjukdom. Dock föreligger ingen generaliserbarhet av resultatet då populationerna är små samt att studierna visar varierande resultat.

Slutdiskussion

Genomgående i artiklarna har endast positiva resultat/effekter påträffats gällande djur i Alzheimers- och demensvården. Detta kan bero på att deltagandet i studierna varit frivilligt och exklusion av de som varit allergiska, ej velat medverka eller av andra skäl har skett. I och med att detta är relativt genomgående i studierna har inga negativa aspekter framkommit. Genom att fokusera på utvalda grupper som vill medverka riskeras det att negativa upplevelser och effekter inte kommer fram. Då många av de som deltagit i djurterapi känt gemenskap och gärna pratar mycket om djuret så finns risken att de som inte kan eller vill delta känner sig utanför. Detta kan dock jämföras med annan slags terapi såsom musikterapi, allsång eller bingo som alla ej vill delta i. Risken för utanförskap kan ändå ses som relativt liten men bör ändå uppmärksammas och annan aktivitet anpassad för de individer som inte deltar i djurterapin bör övervägas.

Konklusion

I alla studierna var populationen relativt liten och försiktighet vid tolkning av resultaten bör iakttas. Trots att populationerna varit små har likvärdiga resultat återfunnits och positiva effekter av djur i Alzheimers- och demensvården påvisats genom studierna. Både kvalitativa och kvantitativa resultat bekräftar djur som ett behandlingsalternativ i omvårdnaden av dessa individer. Då flertalet av studierna är utförda i USA är det svårt att dra paralleller till svensk sjukvård, då hälso- och sjukvårdssystemen skiljer sig. Forskningen om djur i vården i Sverige är på fram-marsch och bland annat har ett projekt startat inom Swedish Standards Institute (SIS) för att ta fram en svensk standard för vårdhundar (SIS Hälso & Sjukvårds-Nytt, 2010). Då djur kan uppfylla många behov som människan ensam har svårt att tillmötesgå skulle djur kunna fungera som ett komplement i omvårdnaden av individer med Alzheimers eller annan demenssjukdom. Mer forskning utförd inom Sveriges gränser behövs för att etablering inom området ska kunna ske. För etablering är det även viktigt att informationen om befintlig djurterapi såsom Vårdhundskolan sprids och tillgänglig forskning uppmärksammas.

REFERENSER

- Axelsson, Å. Litteraturstudie. I: Granskär, M & Höglund-Nielsen, B (2008) *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård*. Lund: Studentlitteratur.
- Banks, M R & Banks, W A (2002) The Effects of Animal-Assisted Therapy on Loneliness in an Elderly Population in Long-Term Care Facilities. *Journal of Gerontology: Medical Sciences*, 57A (7): M428-M432
- Batson, K et al (1998). The Effect of a Therapy Dog on Socialization and Physiological Indicators of stress in Persons Diagnosed with Alzheimer's Disease. In Wilson, C.C & Turner, D.C. (Eds.), *Companion Animals in Human Health*, Thousand Oaks: Sage Publications. Kapitel 13, 203-215.
- Beck-Friis, B et al (2007) *Hundens betydelse i vården – erfarenheter och praktiska råd*. Stockholm: Gothia förlag.
- Brodie, S et al (2002) An exploration of the risk associated with using pet therapy in healthcare settings. *Journal of Clinical Nursing*, 11, 444-456.
- Churchill, M et al (1999) Using a Therapy Dog to Alleviate the Agitation and Desocialization of People With Alzheimer's Disease. *Journal of Psychosocial Nursing*, 37(4): 16-22.
- Connor, K & Miller, J (2000) Animal-assisted therapy: An in-depth look. *Dimensions of Critical Care Nursing*, 19(3): 20-26.
- Edwards, N E & Beck, A M (2002) Animal-Assisted Therapy and Nutrition in Alzheimer's Disease. *Western Journal of Nursing Research*, 24(6): 697-712.
- Fine, A (ed) (2006) *Handbook on Animal-Assisted Therapy: Theoretical foundations and guidelines for practice, 2:nd edition*, San Diego, California. : Academic Press.
- Fontaine, K L (2010) *Complementary Alternative Therapies for nursing practice. 3:rd edition*, Upper Saddle River, USA: Prentice Hall.
- Fritz, C L et al (1995) Association with Companion Animals and the Expression of Noncognitive Symptoms in Alzheimer's Patients. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 183(7): 459-463.
- Heathcote, J (2010) Paws for thought: involving animals in care. *Nursing & Residential Care*, 12(3): 145-148.
- International Council of Nurses (2007) *ICN:s etiska kod för sjuksköterskor*. Stockholm: Svensk sjuksköterskeförening
- Katsinas, R P (2000) The use and implications of a canine companion in a therapeutic day program for nursing home residents with dementia. *Activities Adaption and Aging*, 25(1): 13-30.

- Kawamura, N et al (2009) Animal-Assisted Activity - Experiences of Institutionalized Japanese Older Adults. *Journal of Psychosocial Nursing*, 47(1): 41-47.
- Kongable, L G et al (1989) The effects of pet therapy on the social behavior of institutionalized Alzheimer's clients. *Archives of Psychiatric Nursing*, 3, 191-198.
- Kramer, S C et al (2009) Comparison of the Effect of Human Interaction, Animal-Assisted Therapy, and AIBO-Assisted Therapy on Long-Term Care Residents with Dementia. *Anthrozoös*, 22(1): 43-57.
- Larsson, M & Rundgren, Å (2003) *Geriatriska sjukdomar*. Lund: Studentlitteratur.
- Marx, M S et al (2008) The Impact of Different Dog-related Stimuli on Engagement of Persons With Dementia. *American Journal of Alzheimer's Disease and Other Dementias*, 25(1): 37-45.
- McCabe, B W et al (2002) Resident Dog in the Alzheimer's Special Care Unit. *Western Journal of Nursing Research*, 24(6): 684-696.
- Norling, I (2002) Djur i vården.
>http://www.umea.se/download/18.bbd1b101a585d7048000177990/djur_i.pdf
< 2010-09-15
- Odendaal, J S J (2000) Animal-assisted therapy — magic or medicine? *Journal of Psychosomatic Research*, 49, 275-280.
- Orlova, T & Åkesson, J (2010) Hundar på äldreboende - en empirisk studie om äldre äldre vårdtagares och vårdpersonals syn på hundars betydelse för äldres livskvalitet. ><http://hdl.handle.net/2043/10432>< 2010-12-06
- Polit, D & Beck, C (2006) *Essentials of Nursing research. Methods, appraisal and utilization*. (6:th Ed) Philadelphia: Lippincott.
- Richesson, N E et al (2003) Effects of animal-assisted therapy on agitated behaviors and social interactions of older adults with dementia. *American Journal of Alzheimer's Disease and Other Dementias*, 18(6): 353-358.
- SBU – Statens beredning för medicinsk utvärdering (2007). Vård av personer med demenssjukdom, vad vet vi idag?
>http://www.sbu.se/upload/Publikationer/Content0/1/Demens_2007_kommunen.pdf< 2010-11-11
- Sellers, D (2005) The Evaluation of an Animal Assisted Therapy Intervention of Elders with Dementia in Long-Term Care. *Activities, Adaption & Aging*. 30(1): 61-76.
- SFS (1982:763) Hälso- och sjukvårdslagen

- SIS Hälso & SjukvårdsNytt (2010) Vårdhundar – nystartat svenskt standardiseringsprojekt. >http://e2.relationbrand.com/sis/_Halso_sjukvard-_HSnytt_6_2010/mail.asp?mKey=658922&cKey=1754&mail=ingeborg%40vardhundskolan.se< 2010-12-14
- Socialstyrelsen (2005) Kompetensbeskrivning för legitimerad sjuksköterska, Artikelnr 2005-105-1.
- Socialstyrelsen (2009) Kartläggning av resurser för vård och omsorg vid demenssjukdom, Artikelnr 2009-11-14.
- Socialstyrelsen
><http://www.socialstyrelsen.se/smittydd/beredskap/zoonoser/omzoonoser>< 2010-11-17
- Sorell, J M & Cangelosi, P R (2010) Walking for therapy with man's best friend. *Journal of psychosocial nursing*, 48(3): 19-22.
- Stasi, M F et al (2004) Pet-therapy: a trial for institutionalized frail elderly patients. *Archives of Gerontology and Geriatrics*. Supplement 9, 407-412.
- Svenskt Demens Centrum (2010) > <http://www.demenscentrum.se/Fakta-om-demens/Demenssjukdomarna/> < 2010-11-11
- Svenskt Demens Centrum (2010) > <http://www.demenscentrum.se/Fakta-om-demens/Demens-och/viktnedgang/tappa-vikt/> < 2010-12-14
- Vårdhundskolan (2010) Hund på recept.
>http://www.vardhundskolan.se/images/stories/Hund_p_recept_100621_liten.pdf< 2010-11-17
- Walsh, P G et al (1995) The effects of a 'pets as therapy' dog on persons with dementia in a psychiatric ward. *Australian Occupational Therapy Journal*, 42, 161-166.
- Willman, A et al (2006) *Evidensbaserad omvårdnad-en bro mellan forskning och klinisk verksamhet*. (2:a upplagan) Lund: Studentlitteratur.
- World Alzheimer Report 2010 > <http://www.alz.co.uk/research/worldreport/>< 2010-11-10

BILAGOR

Bilaga 1: Protokoll för kvalitetsbedömning av studier med kvantitativ design

Bilaga 2: Protokoll för kvalitetsbedömning av studier med kvalitativ design

Bilaga 3: Artikelmatris

*Bilaga 1. Protokoll för kvalitetsbedömning av studier med kvantitativ design
(Modifierat av Sunesson, D & Svensson, J 2010 efter Polit & Beck, 2006).*

		Poäng		
Artikelinnehåll	Delmoment	0	1	2
Abstrakt	Syfte, Metod, Resultat, Slutsats	Saknas	Mindre bra	Bra
Introduktion		Saknas	Mindre bra	Bra
Syfte		Saknas	Otydligt	Tydligt
Metod	Population och Urval	Ej beskrivet	Mindre bra	Bra
	Instrument och variabler	Ej beskrivet	Mindre bra	Bra
	Datainsamling	Ej beskrivet	Mindre bra	Bra
	Etiskt resonemang	Ej beskrivet	Mindre bra	Bra
	Bortfall	Ej beskrivet	Mindre bra	Bra
Resultat	Dataanalys	Saknas	Mindre bra	Bra
	Besvarad frågeställning	Nej	Mindre bra	Bra
	Resultatbeskrivning	Saknas	Mindre bra	Bra
	Statistisk bearbetning	Saknas	Mindre bra	Bra
	Tillförlitlighet	Låg	Medel	Hög
Diskussion	Anknytning till problemet	Saknas	Mindre bra	Bra
	Självkritik och begränsningar	Saknas	Mindre bra	Bra
	Anknytning till tidigare forskning	Saknas	Mindre bra	Bra
	Diskussion gällande vidare forskning eller generaliserbarhet	Saknas	Mindre bra	Bra
Slutsats	Är förenlig med resultatet	Saknas	Mindre bra	Bra

Grad I = 29-36 poäng

Grad II = 25-28 poäng

Grad III = 22-24 poäng

*Bilaga 2. Protokoll för kvalitetsbedömning av studier med kvalitativ design
(Modifierat av Sunesson, D & Svensson, J 2010 efter Polit & Beck, 2006)*

		Poäng		
Artikelinnehåll	Delmoment	0	1	2
Abstrakt	Syfte, Metod, Resultat, Slutsats	Saknas	Mindre bra	Bra
Introduktion		Saknas	Mindre bra	Bra
Syfte		Saknas	Otydligt	Tydligt
Metod	Population och Urval	Ej beskrivet	Mindre bra	Bra
	Datainsamling	Ej beskrivet	Mindre bra	Bra
	Tillvägagångssätt	Ej beskrivet	Mindre bra	Bra
	Metod som ökar studiens trovärdighet	Ej beskrivet	Mindre bra	Bra
	Etiskt resonemang	Ej beskrivet	Mindre bra	Bra
	Bortfall	Ej beskrivet	Mindre bra	Bra
Resultat	Dataanalys	Saknas	Mindre bra	Bra
	Besvarad frågeställning	Nej	Mindre bra	Bra
	Resultatbeskrivning	Saknas	Mindre bra	Bra
	Teoretisk integration	Låg	Medel	Hög
Diskussion	Tolkning av resultat	Saknas	Mindre bra	Bra
	Självkritik och begränsningar	Saknas	Mindre bra	Bra
	Anknytning till tidigare forskning	Saknas	Mindre bra	Bra
	Diskussion gällande vidare forskning eller överförbarhet	Saknas	Mindre bra	Bra
Slutsats	Är förenlig med resultatet	Saknas	Mindre bra	Bra

Grad I = 29-36 poäng
Grad II = 25-28 poäng
Grad III = 22-24 poäng

Bilaga 3. Artikelmatris

Författare År Land	Titel	Syfte	Studiedesign Metod Population	Resultat	Kvalitets- bedömning
Batson et al 1998 USA	The Effects of a Therapy Dog on Socialization and Physiological Indicators of Stress in Persons Diagnosed With Alzheimer's Disease	Att undersöka en terapihunds effekt på socialisering och fysiska parametrar av stress hos individer med diagnosen Alzheimers.	Kvantitativ Observationer och videoupptagning under 10-minuters sessioner på två olika dagar. En dag med hund och en dag utan hund. Blodtryck, hjärtfrekvens och hudtemperatur mättes automatiskt varannan minut. 12 kvinnor och 10 män diagnosticerade med Alzheimers som bodde på tre olika demensboende. Medelålder 77,9 år Åldersintervall 62-96 år Medelpoäng demensnivå, BDBRS (Burke Dementia Behavioral Rating Scale) 21,8 Medelpoäng intervall 4-34 (0-21 låg nivå av demens, 22-48 hög nivå av demens)	Signifikant ökning av leenden, blickar, kropps-kontakt, fysisk värme, och att ge beröm. Resultatet visade även på signifikant ökad duration av blickar, framåtlutning mot hunden, leenden och kropps-kontakt. Ingen signifikant skillnad kunde påvisas gällande blodtryck, hjärtfrekvens eller hudtemperatur.	Grad I 35p 97 %
Churchill et al 1999 USA	Using a Therapy Dog to Alleviate the Agitation and Desocialization of People With Alzheimer's Disease	Att undersöka om djurterapi har några effekter på agitation och social interaktion hos individer med Alzheimers eller liknande sjukdom som visar symtom på sundown syndromet. Sekundärt syfte var att undersöka om detta var relaterat till demens-nivå.	Kvantitativ Videoupptagning under två slumpmässiga tillfällen både med eller utan hund närvarande. Svårighetsgraden av demens mättes med BDBRS (Burke Dementia Behavioral Rating Scale). 21 kvinnor och 7 män med Alzheimers eller liknande diagnos på ett specialboende. Medelålder 83,8 år Medelpoäng demensnivå (BDBRS) 22,2 Medelpoäng intervall 3-37 (0-21 låg nivå av demens, 22-48 hög nivå av demens)	Närvaron av en terapihund ökade signifikant social interaktion i försöksgruppen medan en signifikant minskning av agitationsbeteende kunde påvisas. Ingen signifikant skillnad gällande grad av demens kunde påvisas.	Grad I 33p 92 %

Författare År Land	Titel	Syfte	Studiedesign Metod Population	Resultat	Kvalitets- bedömning
Edwards & Beck 2002 USA	Animal-Assisted Therapy and Nutrition in Alzheimer's Disease	Att undersöka hur ett akvarium påverkar matintaget hos individer med Alzheimers sjukdom	<p>Kvantitativ Prospektiv icke randomiserad kontrollerad studie.</p> <p>Två avdelningar utgjorde testgruppen och hade ett akvarium i matsalen medan den tredje avdelningen, kontrollgruppen, hade en bild med havstema. Daglig information samlades gällande nutritionsintag, vikt en gång i veckan. Kontrollgruppen fick efter sex veckor övergå till akvarium och information samlades sedan i åtta veckor framåt.</p> <p>62 individer med Alzheimers sjukdom som bodde på demensavdelningar som låg på omvårdnadsboenden i Indiana utgjorde studiens population.</p>	<p>Alla tre avdelningarna visade en signifikant ökning (21,1 %) i nutritionsintag under tiden de boende exponerades för akvariet. Nutritionsintaget var även signifikant högre (4,9 %) under de sex veckorna efter exponeringen för akvariet. Majoriteten (87 %) av deltagarna hade en ökning av nutritionsintag.</p> <p>Ingen signifikant skillnad gällande nutritionsintag kunde påvisas före och efter exponering av bilden med havstema.</p> <p>En signifikant viktökning under månaden som akvariet introducerades kunde ses.</p>	Grad I 32p 89 %
Fritz et al 1995 USA	Association with Companion Animals and the Expression of Noncognitive Symptoms in Alzheimer's Patients	Att fastställa vilken effekt regelbunden kontakt med sällskapsdjur har på utvecklingen av psykiska dysfunktioner hos Alzheimers patienter som bor i sitt privata hem.	<p>Kvantitativ</p> <p>Strategiskt urval där deltagare rekryterades genom journaler samt genom primära vårdgivare. Frågeformulär användes.</p> <p>26 manliga och 38 kvinnliga hemmaboende Alzheimerspatienter utgjorde populationen. Medelålder 74,6 år Åldersintervall 53-92 år</p>	<p>Signifikant färre patienter som umgås med sällskapsdjur rapporterades visa verbal aggression jämfört med de som inte umgicks med sällskapsdjur.</p> <p>Känslor av oro eller ångest rapporterades i mycket mindre utsträckning (38 %) hos de som umgicks med sällskapsdjur.</p>	Grad I 31p 86 %

Författare År Land	Titel	Syfte	Studiedesign Metod Population	Resultat	Kvalitets- bedömning
Kawanura et al 2009 Japan	Animal-Assisted Activity Experiences of Institutionalized Japanese Older Adults	Att utforska hur äldre japanska kvinnor upplevde Animal-Assisted Activity och hur upplevelserna kan vara relevanta i klinisk omvårdnad.	Kvalitativ Semistrukturerade intervjuer Ljudupptagning Åtta Japanska kvinnor Åldersintervall 67-94 år Boende på ett privat boende Varierande grad av demens	Sex teman rörande det interaktiva förhållandet mellan informanten och hunden framkom i intervjuerna. - Positiva känslor om hundar - Ökat förtroende för sig själv - Minns åter kärleksfulla minnen om hundar - Paus från dagliga rutiner - Interagera med andra boende genom hundar - Ökad kommunikation med volontärer	Grad II 27p 75 %
Marx et al 2008 USA	The Impact of Different Dog-related Stimuli on Engagement of Persons With Dementia	Att ge ytterligare empirisk utvärdering av effektiviteten av djurterapi på demensboenden.	Kvalitativ Innehållsanalys Systematiska observationer för att uppskatta engagemang vid olika stimuli; valpvideo, hundmålningsaktivitet, mjukishund, robothund, en liten hund, en mellanstor hund och en stor hund 44 kvinnor och 12 män med demensdiagnos, från två olika demensboenden. MMSE (Mini-Mental State Examination) lägre än 23 poäng (max 30 poäng)	Resultatet där man jämförde de tre olika hundarna visade att medelengagemangets längd var signifikant lägre för den lilla hunden jämfört med den stora hunden. I jämförelse med alla stimuli visades det högsta engagemanget i samband med valpvideon och därefter den riktiga hunden	Grad II 27p 75 %

Författare År Land	Titel	Syfte	Studiedesign Metod Population	Resultat	Kvalitets- bedömning
McCabe et al 2002 USA	Resident Dog in the Alzheimer's Special Care Unit	Att undersöka långtidseffekten av en permanent boende hund på personer med Alzheimers boende på ett demensboende samt förändringen av läkemedel vid problematiska beteenden	Kvantitativ Experimentell studie NHBPS (Nursing Home Behavior Problem Scale) skala för beteendeproblem användes av sjuksköterskan för dokumentation i tredagars intervall under fem veckor, varav första veckan utan hund. Läkemedels användning upptogs även under denna tid. Mätningar skedde dagtid (7-15) och kvällstid (15-23) 15 kvinnor och 7 män med Alzheimers eller relaterad demenssjukdom Åldersintervall 68-96 år	Statistisk signifikant minskning av beteendeproblem från vecka ett (basvärde) till vecka två (första veckan med hund) urskiljdes. Genom studien var medelpoängen för beteende lägre under kvällstid än under dagtid. Ingen skillnad kunde ses i läkemedelsanvändningen då ingen använde vidbehovsläkemedel för problematiska beteende.	Grad I 30p 83 %
Richeson 2003 USA	Effects of animal-assisted therapy on agitated behaviors and social interactions of older adults with dementia	Att undersöka effekterna av en terapeutisk rekreations intervention med hjälp av djurterapi på agiterade beteenden och sociala interaktioner hos äldre med demenssjukdom.	Kvantitativ pilotstudie Kvasi-experimentiell tidsserie design med tre faser. Frågeformulär och observationer CMAI (Cohen-Mansfield Agitation Inventory) som är en 29 punkts observations checklista som registrerar agiterade beteenden användes Ett datainsamlingsverktyg användes för att bestämma om individernas sociala interaktion ökade efter interaktion med terapihund och deras handledare. 15 deltagare varav 14 var kvinnor och en man. Boende på ett specialboende för demenssjuka. Medelålder 86,8 år. Åldersintervall 63-99 år	En signifikant minskning av agiterade beteenden kunde påvisas undertestperioden. Den sociala interaktionen ökade även signifikant under testperioden. Efter att studien avslutats återgick effekterna och var därmed inte bestående. Ingen signifikant skillnad kunde påvisas gällande vid behovsmedicinering eller kognitiv status.	Grad I 29p 81 %

Författare År Land	Titel	Syfte	Studiedesign Metod Population	Resultat	Kvalitets- bedömning
Sellers 2005 USA	The Evaluation of an Animal Assisted Therapy intervention for Elders with Dementia in Long-Term Care	Att undersöka effekterna av djurterapi på sociala och agiterade beteende hos äldre med demens, boende på vårdhem	Empirisk studie som redovisas som både kvalitativ och kvantitativ ansats Videoinspelning Checklista för agiterat beteende, AMBI (Agitation Behavior Mapping Instrument) Checklista för socialt beteende, SBOC (Social Behavior Observation Checklist) A-B-A-B design (A = Utgångsvärde, B = Behandling) Fyra äldre med demens eller Alzheimers diagnos	Alla fyra äldre ökade det sociala beteendet från utgångsvärdet till efter behandling. Tre av fyra visade på ett minskat agiterat beteende under varje behandlingsfas i jämförelse med utgångsvärdet. Statistisk analys av utgångsvärdets- och behandlingens poäng för alla fyra stödjer effektiviteten av användandet av djurterapi.	Grad I 31p 86 %
Walsh et al 1995 Australien	The effects of a "pets as therapy" dog on persons with dementia in a psychiatric ward	Att mäta effekten av hundterapi på långtidsinskrivna patienter med avseende som terapeutisk inverkan eller lindrande effekt på extrema beteenden. Speciellt studerades den sociala funktionen, hjärtfrekvens, blodtryck och avdelningens ljudnivå.	Kvantitativ Experimentell studie med matchad kontrollgrupp Checklistor och fysiska mätvärden fylldes i/utfördes av personalen efter varje hundbesök, Två gånger i veckan, tre timmar varje gång, under 12 veckor. Instrument för att mäta ljudnivå. Sex individer med demensdiagnos och en individ med schizofreni. Varav fyra var män och tre kvinnor som beskrevs av personalen som svårhanterliga.	I försöksgruppen sågs en liten sänkning av det diastoliska blodtrycket över 12-veckorsperioden samt sågs även en sänkning av hjärtfrekvensen. En betydande sänkning av ljudnivån på avdelningen där hunden besökte sågs i jämförelse med kontrollgruppen.	Grad II 28p 78 %